

ULUSLARARASI KONGRE

**4. ADLİ HEMŞİRELİK,
3. ADLİ SOSYAL HİZMET,
2. ADLİ GERONTOLOJİ**

18-20 EKİM 2018

18-20 OCTOBER 2018

**INTERNATIONAL 4. FORENSIC NURSING,
3. FORENSIC SOCIAL WORK,
2. FORENSIC GERONTOLOGY CONGRESS**

**BİLİMSEL PROGRAM
&
KONUŞMA METİNLERİ
&
KONGRE BİLDİRİLERİ
(Sözel ve Poster)**

www.hitit.edu.tr

DÜZENLEME KURULU

KONGRE ONURSAL BAŞKANI

Prof. Dr. Reha Metin ALKAN (Hitit Üniversitesi Rektörü)

KONGRE BAŞKANLARI

Prof. Dr. İ. Hamit HANCI (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Yurdagül ERDEM (Kırıkkale Üniversitesi)

Prof. Dr. Sevinç POLAT (Yozgat Bozok Üniversitesi)

Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. İlhan TOMANBAY (İstinye Üniversitesi)

Doç. Dr. Selen ÖZAKAR AKÇA (Hitit Üniversitesi)

KONGRE SEKRETERLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Hüsnâ ÖZVEREN- Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Sinan BULUT- Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Arş. Gör. Emre KELEŞ- Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

DÜZENLEYEN KURUMLAR

Çorum Valiliği

Çorum Belediyesi

Çorum Barosu Başkanlığı

Çorum İl Sağlık Müdürlüğü

Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Çorum Ticaret ve Sanayi Odası

Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Yozgat Bozok Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Adli Bilimciler Derneği

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. İ. Hamit HANCI- Ankara Üniv. Adli Tıp Anabilim Dalı, Adli Bilimciler Derneği Başkanı

Prof. Dr. Sevinç POLAT- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanı

Prof. Dr. M. Fevzi POLAT- Yozgat Bozok Üniv. Tıp Fakültesi Temel Tıp Bilimleri Bölüm Başkanı

Prof. Dr. Yurdagül ERDEM- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fak., Adli Hemşirelik Komisyonu Başkanı

Prof. Dr. Ayşegül TAYLAN ÖZKAN-Hitit Üniv. Tıp Fakültesi

Doç. Dr. Nuriye BÜYÜKKAYACI DUMAN- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Selen ÖZAKAR AKÇA- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Zeynep TEZEL- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Assoc. Prof. Sarah CHURCH- London South Bank Univ. School of Health and Social Care London, UK

Assoc. Prof. Anna AXELİN- Univ. Research Fellow, Dep. of Nursing Science University of Turku, Finland

Assoc. Prof. Ghaniya EDE DAAR- Turkish Hospital, Pediatrics Department. Doha, Qatar

Assist. Prof. Dr. Jamal MUSAYEV- Medical University Department of Pathology, Azerbaijan

Ph.D. Katerina Horackova DĚS - Univerzita Pardubice, Fakulta Zdravotnických Studií, Czech Republic

Ph.D. Tariq Tawfeeq Yousif Alabdullah- Discipline of Accounting, College of Administration and Economics, University of Basrah, Iraq

Ph.D. Essia Ries Ahmed- University Sains Malaysia, Malaysia

Ph.D. Mohamed Ibrahim Nor- SIMAD University Faculty of Economics, Somalia

Ph.D. Olga Gouni, Head of Educational Department Owner&Director of Cosmoanelixis Prenatal&Life Sciences Educ. Org. Athens, Greece

Ph.D. Vugar ALİYEV- Toxicologist, Azerbaijan

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ŞENER TAPLAK- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Hüsnü ÖZVEREN- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Emrah BİLGİNER- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Figen ALP YILMAZ- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Dr. Ömer SOBACI- Çorum İl Sağlık Müdürlüğü

Dr. Altay SUROY- Kosova Anayasa Mahkemesi Üyesi

Dr. Sulta AGAYEV- Ankara Üniversitesi

Dr. Agar AGAYEV- Ankara Üniversitesi

Dr. Hüseyin BEKİR- Yunanistan

Öğr. Gör. Filiz SELEN- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öğr. Gör. Remziye CİCİ- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öğr. Gör. Semra SÖNGÜT- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öğr. Gör. Zehra AYDIN- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öğr. Gör. Zekeriya LEK- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öğr. Gör. Tuğba GÜLEN- Hitit Üniv. Sosyal Bilimler MYO

Öğr. Gör. Aydan DOĞAN- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öğr. Gör. Eylem YALMAN- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öğr. Gör. Veysel KAPLAN-Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öğr. Gör. Tülay HASHEMİ- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Öğr. Gör. Arzu KUL UÇTU- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Arş. Gör. A. Burcu BAŞÇI- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Arş. Gör. Emre KELEŞ- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Arş. Gör. Dr. Esin CERİT- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Arş. Gör. Dr. Gökçen AKBUĞA- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Arş. Gör. Sevim ÇİMKE- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Vet. Daryush SHAYEGAN- İran

Special Education Teacher Dzheikhuna Aliyeva- Ukraine

Antropolog Leyla ŞAHVİRDİ- İran

Avk. Elham ŞAHVİRDİ- İran

Beyhan GÜRGÖZE- Doğu Akdeniz Üniversitesi, KKTC

Stetan PANAİOTOV- Bulgaristan

BİLİMSEL KURUL

- Prof. Dr. İ. Hamit HANCI- Ankara Üniv. Adli Tıp Anabilim Dalı*
- Prof. Dr. Yurdagül ERDEM- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN- Hacettepe Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*
- Prof. Dr. İlhan TOMANBAY- Hacettepe Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*
- Prof. Dr. Sevinç POLAT- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. M. Fevzi POLAT- Yozgat Bozok Üniv. Tıp Fakültesi Tıbbi Biyokimya AD.*
- Prof. Dr. Gürol CANTÜRK - Ankara Üniv. Tıp Fakültesi Adli Tıp AD*
- Prof. Dr. Aliye MAVİLİ AKTAŞ- Biruni Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Fatma YÜCEL BEYAZTAŞ- Cumhuriyet Üniv. Tıp Fakültesi Adli Tıp AD.*
- Prof. Dr. Hülya UÇAR- Nuh Naci Yazgan Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Nesrin ÇOBANOĞLU- Gazi Üniv. Tıp Fakültesi Tıp Etiği AD.*
- Prof. Dr. Adalat HASANOV- Azerbaijan Medical University Department of Pathological Anatomy*
- Prof. Dr. Recep AKDUR- Ankara Üniv. Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD*
- Prof. Dr. Fatma ÖZ- Near East University Faculty of Nursing*
- Prof. Dr. Hicran ÇAVUŞOĞLU- Hacettepe Üniv. Hemşirelik Fakültesi*
- Prof. Dr. Suzan YILDIZ- İstanbul Üniv. Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi*
- Prof. Dr. Nimet KARATAŞ- Nevşehir Hacıbektas Üniv. Semra ve Vefa Küçük Sağlık Yüksekokulu*
- Prof. Dr. Türkan PASİNLİOĞLU- Sanko Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Sibel ERKAL İLHAN- Ankara Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Mehtap TAN- Atatürk Üniv. Hemşirelik Fakültesi*
- Prof. Dr. Emel EGE- Necmettin Erbakan Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Ayşe OKANLI- İstanbul Medeniyet Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Ayda ÇELEBİOĞLU- Mersin Üniv. Hemşirelik Fakültesi*
- Prof. Dr. İlknur AYDIN AVCI- Ondokuz Mayıs Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Gülbu TANRIVERDİ- Çanakkale Onsekiz Mart Üniv. Sağlık Yüksekokulu*
- Prof. Dr. Duygu ARIKAN- Atatürk Üniv. Hemşirelik Fakültesi*
- Prof. Dr. Nurcan ÖZYAZICIOĞLU- Uludağ Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Meral BAYAT- Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Emine GEÇKİL- Necmettin Erbakan Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Prof. Dr. Ayşegül TAYLAN ÖZKAN- Hitit Üniv. Tıp Fakültesi*
- Assoc. Prof. Anna AXELİN- University Research Fellow Dep. of Nursing Science Univ. of Turku, Finland*

*Assoc. Prof. Sarah CHURCH- London South Bank Univ., School of Health and Social Care
London, UK*

Assoc. Prof. Ghaniya EDE- Turkish Hospital, Pediatrics Department. Doha, Qatar

Doç. Dr. Nuriye BÜYÜKKAYACI DUMAN- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Cem KOÇAK- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Selen ÖZAKAR AKÇA- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Hatice DEMİRBAŞ- Gazi Üniv. Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

Doç. Dr. Zeynep TEZEL- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Hande ŞAHİN- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Şule ERGÖL- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Ayşe GÜROL- Atatürk Üniv. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Doç. Dr. Ayşe CANATAN- Gazi Üniv. Fen-Edebiyat Fakültesi. Felsefe Bölümü

Doç. Dr. Naile BİLGİLİ- Gazi Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Semra KOCAÖZ- Niğde Üniv. Zübeyde Hanım Sağlık Yüksekokulu

Doç. Dr. Sevban ARSLAN - Çukurova Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Emine ERDEM- Erciyes Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Rabia HACIHASANOĞLU AŞILAR- Erzincan Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Ayla ÜNSAL- Ahi Evran Üniv. Sağlık Yüksekokulu

Doç. Dr. Sibel KARACA SİVRİKAYA- Balıkesir Üniv. Sağlık Yüksekokulu

Doç. Dr. Funda ÖZDEMİR- Ankara Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Yasemin TOKEM- İzmir Katip Çelebi Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Hatice YILDIRIM SARI- İzmir Katip Çelebi Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Nurgül BÖLÜKBAŞ- Ordu Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Özgür ALPARSLAN- Gaziosmanpaşa Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Mahmut KILIÇ- Yozgat Bozok Üniv. Tıp Fakültesi

Doç. Dr. Nazan KILIÇ AKÇA- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Dilek AVCI- Bandırma Onyedi Eylül Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Assist. Prof. Dr. Jamal MUSAYEV- Medical University Department of Pathology, Azerbaijan

Ph.D. Essia Ries Ahmed- University Sains Malaysia, Malaysia

*Ph.D. Katerina Horackova DĚS - Univerzita Pardubice, Fakulta Zdravotnických Studií, Czech
Republic*

Ph.D. Katalin Papp- University of Debrecen Faculty of Health, Hungary

Ph.D. Mohamed Ibrahim Nor- SIMAD University Faculty of Economics, Somalia

*Ph.D. Tariq Tawfeeq Yousif Alabdullah- Discipline of Accounting, College of Administration
and Economics, University of Basrah, Iraq*

Ph.D. Vugar ALİYEV- Toxicologist, Azerbaijan

Dr. Öğr. Üyesi Ali ÜNAL- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Ayhan BABAROĞLU- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Derya YÜKSEL KOÇAK- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi

- Dr. Öğr. Üyesi Emrah BİLGİNER- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Gülay YILMAZEL- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Serpil PEKDOĞAN- Hitit Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Ulviye GÜNAY- Malatya İnönü Üniv. Hemşirelik Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Derya EVGİN- Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Semra ve Vefa Küçük Sağlık Yüksekokulu*
- Dr. Öğr. Üyesi Ümran ÇEVİK GÜNER- Gaziosmanpaşa Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Hüsamettin ÇETİN- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Sevil ALBAYRAK- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Yıldı Arzu ABA- Bandırma Onyedi Eylül Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Figen ALP YILMAZ- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ŞENER TAPLAK- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Rukiye HÖBEK AKARSU- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Selda YÜZER ALSAÇ- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Dilek EFE ARSLAN- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Tuğba UZUNÇAKMAK- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Gülay YILMAZ- Yozgat Bozok Üni. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Elif ULUDAĞ- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Funda TOSUN GÜLEROĞLU- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Şenay ARAS DOĞAN- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Hüsnâ ÖZVEREN- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Elif AKYÜZ- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Serpil ÇELİK DURMUŞ- Kırıkkale Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Nuray ŞİMŞEK- Erciyes Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Zehra IŞIK ÇALIŞKAN- Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniv. Semra ve Vefa Küçük Sağlık Yüksekokulu*
- Dr. Öğr. Üyesi Aygül NALBANT- Yozgat Bozok Üniv. Eğitim Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Jamal MUSAYEV- Azerbaijan Medical Univ. Department of Pathology*
- Dr. Öğr. Üyesi Seval MÜSÜROĞLU- Amasya Üniv. Sağlık Yüksekokulu*
- Dr. Öğr. Üyesi Zehra DOĞAN- İzmir Katip Çelebi Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Funda ÇETİNKAYA- Aksaray Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi İlknur KAHRİMAN- Karadeniz Teknik Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Emine ALTUN YILMAZ- Cumhuriyet Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Nurcan AKGÜL GÜNDOĞDU- Cumhuriyet Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi İlknur YILDIZ- Cumhuriyet Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Dilek Küçük ALEMDAR- Giresun Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Sibel ŞENTÜRK- Mehmet Akif Ersoy Üniv. Bucak Sağlık Yüksekokulu*
- Dr. Öğr. Üyesi Funda KARDAŞ ÖZDEMİR- Kafkas Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*
- Dr. Öğr. Üyesi Serap SELVER KİPAY- Muğla Sıtkı Koçman Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi*

Dr. Öğr. Üyesi Ulviye GÜNAY- Malatya İnönü Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Gamze YILMAZ- Ağrı İbrahim Çeçen Üniv. Sağlık Yüksekokulu
Dr. Öğr. Üyesi Ümran ÇEVİK GÜNER- Gaziosmanpaşa Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Selma KAHRAMAN- Harran Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Djursun KARASARTOVA- Kırgızistan
Dr. Öğr. Gör. Emine Selda GÜNDÜZ- Akdeniz Üniv. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Dr. Sündüz ADIYAMAN BAYGUT- Ankara Üniv. Tıp Fakültesi Adli Tıp AD.
Arş. Gör. Dr. Betül KUŞ- Yozgat Bozok Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi
Dr. Atafeh MARJAEİ- Tahran Üniv. Tıp Fakültesi Adli Tıp AD., İran
Dr. Sabir ASKEROV- Kırgızistan
Dr. Sulta AGAYEV- Ankara Üniversitesi
Dr. Agar AGAYEV- Ankara Üniversitesi
Dr. Altay SUROY- Kosova Anayasa Mahkemesi Üyesi
Dr. Mohamed Ibrahim Nor- SIMAD University Faculty of Economics, Somalia
Dr. Tariq Tawfeeq Yousif Alabdullah- University of Basrah College of Administration and Economics, Iraq
Dr. Essia Ries Ahmed Universiti Sains Malaysia (USM) Graduate School of Business (GSB) Malaysia
Olga Gouni, Head of Educational Department Owner&Director of Cosmoanelixis, Prenatal&Life Sciences Educ. Org. Athens, Greece
Vet. Daryush SHAYEGAN- İran
Dzheikhuna Aliyeva- Special Education Teacher- Ukraine
Antropolog Leyla ŞAHVİRDİ- İran
Avk. Elham ŞAHVİRDİ- İran
Beyhan GÜRGÖZE- Doğu Akdeniz Üniversitesi, KKTC
Stetan PANAIOTOV- Bulgaristan

BİLİMSEL PROGRAM

**ULUSLARARASI
IV. ADLİ HEMŞİRELİK,
III. ADLİ SOSYAL HİZMET,
II. ADLİ GERONTOLOJİ
KONGRESİ PROGRAMI**

18-20 EKİM 2018 – ÇORUM

DÜZENLEYEN KURUMLAR

Çorum Valiliği
Çorum Belediyesi
Çorum Barosu Başkanlığı
Çorum İl Sağlık Müdürlüğü
Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
Çorum Ticaret ve Sanayi Odası
Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Yozgat Bozok Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Adli Bilimciler Derneği

**18 EKİM 2018 PERŞEMBE (1. GÜN)
(ORTAK OTURUM)**

09:00-09:30 AÇILIŞ KONUŞMALARI

.....

**09:30-10:40 I. OTURUM
AFET VE RİSK YÖNETİMİ**

Oturum Başkanı:

Prof. Dr. İlhan TOMANBAY

(İstinye Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı- Adli Bilimciler Derneği
Adli Gerontoloji Komisyonu Başkanı)

- Afet ve Risk Yönetimi

Prof. Dr. Recep AKDUR

(Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD)

-Afetlerde Yerel Yönetimlerin Rolü

Dr. Ayhan ÖZKAN

(Ankara İli Vali Yardımcısı)

-AFAD'ın Çalışmaları

Yusuf AYSU

(Ankara Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Planlama ve Risk Azaltma Daire Başkanlığı Daire
Başkanı)

Sözel 04 (TAM METİN)

HEMŞİRELERİN DEĞİŞİK GRUPLARA HİZMET VERİRKEN DİN, KÜLTÜR VE SAĞLIK İLİŞKİSİNİ BİLMELERİNİN ÖNEMİ

The Importance Of Nurses To Know The Relationship Between Religion, Culture And Health

Araş. Gör. Ayşe Burcu BAŞCI*

*Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü

ÖZET

Din, yaygın anlamda inanç sisteminde kutsal ve metafizik değerlere ya da tanrı fikrine yer veren ve inananlara bir yaşam biçimi öngören sistem olarak tanımlanır. Din, sosyal sistem içinde sosyo- kültürel yapının bir parçasıdır. Sağlık- hastalık yönelimi dini hayat görüşleri ile iç içedir. Dini hayat çoğu kez hastanın dünyasına etkide bulunur. Her din fiziksel ve kültürel bir ortamda doğmakta, yaşamakta ve kurumlaşmaya doğru yol almaktadır. Dinin sağlıkla ilgili boyutunda kişilerin beslenmelerinden, hastalıklar ve ölümler konusundaki kararlara kadar uzanan etkileri mevcuttur. Bu etkileşimlerin olumlu ve bazen de olumsuz yansımaları insan sağlığı üzerine olabilmektedir. Hemşireler hemşirelik bakımını planlarken değişik gruplarda, değişik inanç ve kültürden kişilere hizmet verebilirler. Bu yüzden kişinin içinde bulunduğu toplum ve değerlerinin özelliklerini, dinsel inanışlarının bakım sürecini nasıl etkileyeceğini bilmek için din, kültür ve sağlık ilişkisini çok iyi bilmeleri ve özümsemeleri gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: din, kültür, sağlık, hemşirelik bakımı

ABSTRACT

Religion is defined as the system that envisages a way of life in the belief system in the common sense, which includes sacred and metaphysical values or the idea of God. Religion is part of the socio-cultural structure within the social system. Health-disease orientation is intertwined with religious life views. Religious life often affects the patient's world. Every religion is born and lived in a physical and cultural environment and is moving towards institutionalization. The health-related dimension of religion has influences ranging from the nutrition of individuals to decisions on diseases and deaths. The positive and sometimes negative effects of these interactions may be on human health. When planning nursing care, nurses can serve people from different faiths and cultures in different groups. Therefore, in order to know the characteristics of the society and its values, how the religious beliefs will affect the care process, they need to know and assimilate the relationship between religion, culture and health very well.

Keywords: religion, culture, health, nursing care

Sözel 04 (TAM METİN)

HEMŞİRELERİN DEĞİŞİK GRUPLARA HİZMET VERİRKEN DİN, KÜLTÜR VE SAĞLIK İLİŞKİSİNİ BİLMELERİNİN ÖNEMİ

The Importance Of Nurses To Know The Relationship Between Religion, Culture And Health

Araş. Gör. Ayşe Burcu BAŞCI*

*Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü

Din nedir?

Din; ‘kutsalla ilişkili tarzlarda bir anlam arayışı’ olarak tanımlanabilir(Pargament, 1997). Bu tanım, insanların faal ve hedef yönelimli oldukları, anlamı olduğuna inandıkları her ne ise aktif bir şekilde araştırdıkları varsayımına dayanır. Anlam arayışı, insanların kendi hedef ve gayelerine ve ya bizzat anlamlı hedeflere yönelik olarak tuttıkları yolları bir araya getirir. Bir kimseyi, hayatında kutsal bir hedef arayıp bulduğunda veya bir şekilde kutsalla bağlantılı bir yola girdiğinde, dindar olarak kabul ederiz (Pargament, 1997). Anlam arayışı aynı zamanda dinamiktir; keşfetme, koruma ve eğer gerekliyse önemli hedef ve değerleri yeniden oluşturma çabalarını içeren bir süreçtir (Pargament, 1997).

Din ve Kültür Etkileşimi

Kültür bir milletin her şeyidir. Kültürün en önemli öğelerinden biri de dindir. Kültür ve dini inançlar, değerler o toplumun yaşantısını düzenleyen kuralları oluşturur (Seviğ ve Tanrıverdi, 2013). Kültür, toplum ve din hakkında konuşmaya başlarken öncelikle vurgulanması gereken husus aralarındaki mevcut ilişkidir. Hiçbir din boşlukta ortaya çıkmamaktadır. Her din fiziksel ve kültürel bir ortamda doğmakta, yaşanmakta ve kurumlaşmaya doğru yol almaktadır (Seviğ ve Tanrıverdi, 2013). Dinin sağlıkla ilgili boyutunda kişilerin beslenmelerinden, hastalıklar ve ölümler konusundaki kararlara kadar uzanan etkileri mevcuttur. Her dinde olduğu gibi Müslüman toplumlarda inançlar sağlık davranışlarını etkilemekte ve yaşam biçimi oluşturarak hayatın tümünü etkilemektedir (Seviğ ve Tanrıverdi, 2013).

İslam dinini ele alacak olursak, toplumda ortaya çıkan ayrılık ve farklılıklar karşısında, toplumsal birlik ve bütünleşmenin sağlanmasında Tevhid (birlik) inancının en güzel insanları birleştirme kaynağı olduğu açıktır. Bunun yanında Kuran’ da ayrılıktan uzaklaştıran ve birleşmeye, sosyal bütünleşmeye yöneltici birçok örnek bulmak mümkündür. İslam dininde, kültürel statü ve sınıf farklılıklarını bırakarak bir imamın arkasında, cemaatle toplu biçimde kılınan(günlük vakit namazları, Cuma, teravîh gibi)namazlar; sosyo-ekonomik değişkenliklerden ileri gelen farklılıkları en aza indirir. Her tür meslek, sınıf ve tabakadan kişinin farklı statülerini bırakarak tek bir giysi ile (ihrama bürünerek) bir tek Allah’a yönelmesi olan Hac ibadetinde de toplumsal birliktelik sağlanmaktadır. Kurban ibadeti ve toplumsal yardımlaşma ve dayanışmaya faydası olan diğer toplu ibadetler, dini anlamları ve

ibadet olmaları yanında, hep toplumsal bütünleşmeyi sağlamaya ve devam ettirmeye yönelik fonksiyonu olan faktörler olarak görülebilir.

Din Ve Sağlık İlişkisi

Stack'a göre; dine bağlanma ve intihar arasındaki ilişkiyi ortaya koyduğu teorisinin temel önermelerini şu şekilde belirlemiştir:

Ahiret hayatı mutluluk vaat ettiği için işsizlik, boşanma, fakirlik gibi nedenlerde dolayı strese giren insanlardaki sıkıntıyı pozitif yönde dengeleyebilir. Elem ve çekilen üzüntülerin bir anlamı olabilir. Bir sınav gözüyle bakılabilir. Tanrı'nın gözetlediğine ve insanların elemelerini bildiğine olan inanç insanları daha tahammüllü kılar. Duyan ve isteklere cevap veren Tanrı'ya olan inanç bazı insanların sıkıntılı hayat şartlarını başarıyla atlatmalarını sağlayabilir. Şeytan'ın varlığına olan inanç kişiyi kötülöklere karşı mücadeleye sevkeder.

Bu alanın en önemli uzmanlarından biri olan Koenig, 2000 yılından önce bu alanda yapılan 700 çalışmadan 500'ünün (% 71) dinle ruh ve beden sağlığı arasında olumlu bir ilişki olduğunu ortaya koyduğunu belirtmektedir.

Kültür ve dinin sağlığa olumlu etkisi

İbadetler ve dinsel törenler topluluğu bütünleştirici etki yaptığı için kişide bir dine ait olma duygularını pekiştirip bireylerde aidiyet duygusu yaratarak, pozitif etki yapar. Dinsel sınırlamalar (alkol ve madde kullanımının yasak olması, ensest ilişkilerin olmaması) (Seviğ ve Tanrıverdi, 2013).

Kültür ve dinin sağlığa olumlu etkisi

Din adamlarının olumlu görüş bildirerek bireylerin sağlık hizmeti kullanmasına ve ya tedavinin uygulanmasına desteklerinin toplumlar üzerindeki etkisi çok fazladır. Ülkemizde çocuklarda aşılama oranlarını artırmak amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığı'nın birçok camide hutbeler vererek bağışıklama oranının artırılmasına katkıda bulunduğu bilinmektedir (Seviğ ve Tanrıverdi, 2013).

Din ve kültürün sağlığa olumlu etkilerini gösteren araştırmalar

Maryland'da yapılan bir araştırmada dini görevlerini yerine getirenlerin hastalıklarda mücadele etmede daha başarılı oldukları ortaya çıkmıştır (Meyerstein, 2005). Kansas'ta yapılan bir araştırmada ise sağlıklı bir beden için dinin gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Metzger, 2006). Meksika'da yapılan bir araştırmada sağlık profesyonellerinin bütüncül bakım verebilmesi için bakım verdikleri grubun dini değerlerini bilmelerinin önemli olduğu vurgulanmış ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Lujan ve Campbell, 2006). Wills yapmış olduğu derlemesinde son zamanlara kadar sağlığın manevi boyutlarına çok fazla değinilmediğinden ve bu gereksinimlerin öneminden bahsetmektedir (Wills, 2007). Bir başka araştırmada ise Hristiyan dini liderlerini sağlığı geliştirme faaliyetleri içerisinde aktif olarak kullanılması sonucu sağlıklı davranışların oluşumunda olumlu gelişmeler

saptanmıştır (Anshel, 2009). Yine din adamlarını sağlığa entegre etmeyi amaçlayan bir başka araştırmada ise HIV’le mücadelede din adamlarının desteği ile HIV prevelansında azalma saptanmıştır (Cumming ve ark., 2009). Yeni Zellanda da yapılan bir araştırmada ise dini sağlık uygulamalarına entegre etmenin gerekliliği üzerinde durulmuştur (Krageloh ve ark., 2010). HPV riski ve dine bağlı davranışların incelenmiş olduğu bir araştırmada; din ve sağlıklı yaşam davranışları arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu bulunmuştur (Wigfall ve ark., 2010).

Houston’da yapılan bir araştırmada katılımcılar ibadetlerini yerine getirme sıklıklarına göre yüksek dindarlık ve düşük dindarlık şeklinde ayrılmış ve depresyon sıklığının düşük dindarlarda daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır (Raghavan, 2011). Amerika’daki adolesan bir grupta yapılan araştırmada riskli seks davranışları ve madde kullanımı durumları irdelenmiş, dinine bağlılık durumu ile riskli sağlık davranışları arasındaki ilişki istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (Neymotin ve Natibag, 2011). Uganda’lı 1224 Müslüman gençte yapılan bir araştırmada ise zararlı sağlık davranışlarını minimal düzeyde yaptıkları saptanmıştır (Kagimu ve ark., 2011). Protestan bir grupta yapılan bir araştırmada içki içmedikleri, sigara kullanmadıkları ve sağlıksız davranışlardan uzak durduklarından dolayı sağlık problemlerine daha az yakalandıkları saptanmıştır (Garcia ve ark., 2012). Kuveyt’li Müslüman 40 paralizi hastada tedavi sürecinin uyumlu geçtiği, depresif tavırlar gözlenmediği ortaya çıkmıştır (Garcia, 2012). Meme kanseri tanısı almış bir grup hastada yapılan bir araştırmada kiliseye giden grubun daha az anksiyete yaşadığı ortaya konmuştur (Bowie, 2001). Oxford Mutluluk Ölçeği’nin kullanılmış olduğu bir araştırmada bir dine bağlı olanların skala puanlarının daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır (Sahraian, 2011). Stresle baş etmede Türk toplumunda yapılan bir araştırmada ise spirüüalizmin önemi üzerinde durulmuştur (Hiçdurmaz ve Öz, 2013). Dindarlık ile kimlik sahibi olmanın cinsel kimliğe sahip olma alt başlığı arasında pozitif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yani, dindarlık seviyesi yükseldikçe cinsel kimliğe sahip olma davranışı da yükselmektedir (Kula, 2001). Lise öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada katılımcıların ölümden korktukları tespit edilmiştir. Bu ruh sağlığını olumsuz etkileyen bir faktör olarak değerlendirilebilecekken; diğer taraftan ölüm sonrası hayata inanç ve bu ölümden korkma faktörü intihar eğilimini azaltarak yaşama arzusunu güçlendirmektedir (Çevik, 2006). Allah’ın varlığını iç dünyalarında güçlü bir şekilde hisseden katılımcıların öz saygı düzeyleri yüksek, depresyon, umutsuzluk ve intihar eğilimi düzeyleri düşük bulunmuştur. Yani, dindarlık seviyesi yükseldikçe intihar eğilimi azalmakta; intihar eğilimi arttıkça da dindarlık seviyesi düşmektedir (Yapıcı, 2007). İlahiyat Fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada dini pratiklerle psiko-sosyal uyum arasında pozitif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir (Hayta, 2006). Lise öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada İmam-Hatip Lisesi öğrencileri ile genel lise öğrencilerinin kişilik özelliklerini karşılaştırmış ve lise öğrencilerine göre daha dindar oldukları varsayılan İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin lise öğrencilerine göre daha sebatlı, uyum gösteren, oto-kontrol sahibi, düzenli ve başarıma kişilik özelliklerine sahip olduklarını tespit etmiştir (Ekşi, 2006). Depremzedeler

ile yapılan çalışma sonucunda ise araştırmaya katılanların yarısından fazlasının deprem anında duaya yönelme ya da Tanrı'nın gücünü hissetme gibi dini başa çıkma yollarına yöneldikleri görülmüştür(Gülmez, 2008).

Kültür ve dinin sağlığa olumsuz etkileri

Bazı kültürel ve dinsel inanışlar sağlığı olumsuz yönde etkileyebilir. İslam toplumlarında gebe kadınların, kalp ve diyabet hastalarının özel durumlarına rağmen oruç tutmaları, Afrika ve Endonezya gibi ülkelerde kızların sünnet edilmesi gibi olumsuz uygulamalar mevcuttur (Seviğ ve Tanrıverdi, 2013).

Öte yandan kültürel ve dinsel inançlar bazı medikal işlemlerin ve tedavilerin yapılmasını yasaklar. Örneğin; islam dininde kürtaj yaptırmak günahıdır. Çünkü aşılana yumurtanın isterse birkaç günlük hatta yeni döllenmiş olsun öldürülmesini haram kılar (Seviğ ve Tanrıverdi, 2013). İslam toplumlarında kader inancı önemli bir yer tutmaktadır. Bu kader inancı Yüce Allah'ın ezelden ebediyete kadar olan her şeyin zaman ve yerini bilmesi ve takdir etmesi demektir. Bu kadercilik inancı günümüze dek uzanmakta, hatta Türk erkeklerinin çoğu AIDS bana bir şey yapmaz anlayışıyla koruyucu sağlık davranışı olan kondom kullanmaksızın cinsel ilişkiye girebilmektedir. Türk toplumunda erkek ve kız çocuklarının çok farklı sosyalleşme sürecinden geçtiklerini belirtmiştir. Türk toplumunda erkek ve kız çocuklarının çok farklı sosyalleşme sürecinden geçtikleri belirtilmiştir. Erkek çocuklarının kız çocuklara kıllara göre çok daha bağımsız, özgür yetiştiği bilinmektedir. Daha az eğitim görmüş, karar verme gücü daha az olan ve dış kontrole inancı daha fazla olan Türk kadını, erkekte daha geleneksel yapıdadır. Toplumsal kontrol aracı olarak din, kadın için baskı işlevini olurlar. Kadınların ehlam giymeyip, yüzlerini erkeklere gösterenlerin cehennemde yanacağına inanması, baskılar mental problemlere yol açabilmektedir. Tevrat ve İncil'de zina yapan kadının taşlanması gibi şiddet içeren davranışlar kadının fiziksel ve ruhsal sağlığını etkilemektedir. Yehova şahitleri, yaşamı tehdit eden durumlarda bile dini inanışları gereği kan transfüzyonunu kabul etmezler(Seviğ ve Tanrıverdi, 2013).

Kültür Ve Dindeki Bazı İnanışların Sağlık Üzerindeki Olumsuz Etkilerini Gösteren Araştırmalar

Ölüm kaygısı ile dindarlık arasında pozitif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Bu bulguya göre, dindar bireylerin ölüm kaygısı düzeyi daha az dindar olan bireylerden daha yüksektir (Yıldız, 2006). 14-19 yaşları arasındaki lise öğrencileri üzerinde yapılan diğer bir araştırmada da dini inanç ve ibadet düzeyi ile ölüm düşüncesi sıklık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Çevik, 2006).

Ekşi tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada İmam-Hatip Lisesi öğrencileri ile genel lise öğrencilerinin kişilik özelliklerini karşılaştırmış ve lise öğrencilerine göre daha dindar oldukları varsayılan İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin lise öğrencilerine göre

daha bağımlı, az değişen, ilgi görmek isteyen ve daha az yaratıcı kişilik özelliklerine sahip olduklarını tespit etmiştir (Ekşi, 2006).

Deprem mağdurları üzerinde yapılan bir araştırmada ise; deprem esnasında dua etme, Tanrı'ya sığınma gibi bir takım dini başa çıkma yollarına yöneldikleri gibi bir kısmının da Tanrı'ya karşı öfke duyma ya da bu olayın Tanrı'nın verdiği bir ceza olduğunu düşünme gibi olumsuz bazı dini başa çıkma yollarına yöneldikleri görülmüştür(Kula, 2008).

Malezya'da yapılan bir araştırmada insanların hastalıkların Allah'tan geldiğine ve müdahale edilmemesi gerektiğine ilişkin düşünceleri olduğu saptanmıştır (Ahmad ve ark., 2010).

Ortaöğretim öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen bir araştırmada dindarlık ile sahip olunan kimliğin bağımsızlık boyutu arasında negatif ilişki bulunmuştur (Kula, 2001).

Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada ise günlük hayatta dinin etkisini hissetme düzeyi düşük olanların öz saygı düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir (Yapıcı, 2007).

Değişik Gruplara Hizmet Verirken Kişiyi Tüm Yönleriyle Tanıma Konusunda Hemşirenin Görevleri

Sprituél gereksinimlerin tanınması/sprituél değerlendirme, hemşirenin hastasıyla olan tüm etkileşimleri sırasında devam eder. Gereksinimler doğrudan (sorularla) ve dolaylı (gözlem) yollarla tanınabilir. Sorular açık uçlu sorulmalıdır. Bireyin davranışlarını, hareketlerini, sözlü ifadelerini, kişisel ilişkilerini ve çevresini gözlemlene sprituél gereksinimleri için ipuçları verir (Akgün, 2007). Gözlem sonuçları dikkatli kaydedilmeli, birleştirilerek analiz edilmelidir.

Sonuç olarak; hemşireler hemşirelik bakımını planlarken değişik gruplarda, değişik inanç ve kültürden kişilere hizmet verebilirler. Bu yüzden kişinin içinde bulunduğu toplum ve değerlerin özelliklerini, dinsel inanışlarının bakım sürecini nasıl etkileyeceğini bilmek için din, kültür ve sağlık ilişkisini çok iyi bilmeleri ve özümsemeleri gerekmektedir.

Kaynaklar

- Ahmad, F., Muhammad, M., Abdullah, A. (2011). Religion and Spirituality in Coping with Advanced
- Aholou, C., Gale, J., Slater, L. (2009). African American Clergy Share Perspectives on Addressing Sexual Health and HIV Prevention in Premarital Counseling: A Pilot Study. *Journal of Religion and Health*. 50:330–347.
- Anshel, M. (2010). The Disconnected Values (Intervention) Model for Promoting Healthy Habits in Religious Institutions. *Journal of Religion and Health*. 49:32–49.
- Batman, E. (2008). Yaşamın Zorluklarıyla Başa Çıkma Kader İnancının Rolü, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Bowie, J., Curbow, B., Laveist, T., Fitzgerald, S., Pargament, K.(2001). The Relationship Between Religious Coping Style and Anxiety over Breast Cancer in African American Women. *Journal of Religion and Health*. 40:411-415.
- Breast Cancer: Perspectives from Malaysian Muslim Women. *Journal of Religion and Health*.

- Çifçi, A. (2007). Hastalıklarla Başa Çıkma Dinin Rolü: Kanser Hastaları Örneği, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ekşi, H. (2001). Başa çıkma, Dini Başa çıkma ve Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma: Eğitim, İlahiyat ve Mühendislik Fakültesi Öğrencilerinin Karşılaştırılması. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa.
- Gostec'nik, C., Cvetek, M., Poljak, S., Repic', T., Cvetek, R.(2010). Religion and Addiction. Journal of Religion and Health. 51:1165–1171.
- Güler, Ö. (2007). Tanrı'ya Yönelik Atıflar, Benlik Algısı ve Günahkârlık Duygusu (Yetişkin Örneklem). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Gülmez, Ü. (2008). Deprem Tecrübesi Yaşayanlarda Dinsel Anlamlandırma Biçimleri ve Tutumlar. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Güven, H. (2008). Depresyon ve Dindarlık İlişkisi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Hayta, A. (2000). “U. Ü. İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin İbadet ve Ruh Sağlığı (Psiko-sosyalUyum) İlişkisi Üzerine Bir İnceleme”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 9, Cilt: 9: 487-505.
- Kagimu, M., Guwatudde, D., Rwabukwali, C., et all.(2011). Religiosity for Promotion of Behaviors Likely to Reduce New HIV Infections in Uganda: A Study Among Muslim Youth in Wakiso District. Journal of Religion and Health. 36:411-415.
- Koenig, H.G. (2009). “Research on religion, spirituality, and mental health: A Review.” The Canadian Journal of Psychiatry, Vol.54, May, 283-290.
- Kostak, M. (2007). Hemşirelik bakımının spirütüel boyutu. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt:2, Sayı:6 .
- Kra'geloh, C., Chai, P., Shepherd, D., et.all.(2012). How Religious Coping is Used Relative to Other Coping Strategies Depends on the Individual's Level of Religiosity and Spirituality. Journal of Religion and Health. 51:1137–1151.
- Krause, N., Hayward, R.(2012). Humility, Lifetime Trauma, and Change in Religious Doubt Among Older Adults. Journal of Religion and Health. 51:1002–1016.
- Kula, N. (2002). “Deprem ve dini başa çıkma”. Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1: 234-255.
- Lujan, J., Campbell, H.(2006).The Role of Religion on the Health Practices of Mexican Americans. Journal of Religion and Health. 43:183-185.
- Metzger, L. (2006). An Existential Perspective of Body Beliefs and Health Assessment. Journal of Religion and Health. 45:130-141.
- Meyerstein,I., (2005). Sustaining our Spirits: Spiritual Study/Discussion Groups For Coping with Medical Illness. Journal of Religion and Health. 44:207-225.
- Neymotin, F., Downing-Matibag, T. (2011). Religiosity and Adolescents' Involvement with Both Drugs and Sex. Journal of Religion and Health. 52:550–569.
- Öner-Özkan, B. (2007). Future time orientation and religion. Social Behavior and Personality, 35 (1), 51-62.
- Pargament, K.I. (1997).The Psychology of Religion and Spirituality? Yes and No. International Journal for the Psychology of Religion. 9(1): 3-16.
- Raghavan, R., Ferlic, L., Clarke, C., et.all.(2013). The Role of Patient Religiosity in the Evaluation and Treatment Outcomes for Chronic HCV Infection. Journal of Religion and Health. 52:79–90.
- Sahraian, A., Gholami, A., Javadpour, A., Omidvar, B. (2013). Association Between Religiosity and Happiness Among a Group of Muslim Undergraduate Students. Journal of Religion and Health. 52:450–453.

- Stack, S. (1998). Heavy Metal, Religiosity, and Suicide Acceptability. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, Vol. 28(4),
- Wigfall, L., Rawls, A., Sebastian, N. (2012). HPV High Risk and Protective Behaviors: The Effects of Religious Affiliation. *Journal of Religion and Health*. 51:1325–1336.
- Wills, M. (2007). Connection, Action, and Hope: an Invitation to reclaim the “Spiritual” in Health Care. *Journal of Religion and Health*. 46:423–436.
- Yapıcı, A. ve Kayıklık, H. (2005), “Dinsel Eğilimle Ön Yargı ve Hoşgörüsüzlük Arasındaki İlişkiler Üzerine Psikolojik Bir Araştırma”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*
- Yıldırım, Z. (2007). Religiousness, Conservatism and Their Relationship with Traffic Behaviour. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*